

Stichting Vrienden Lutherse Kerk Groningen

Bulletin 2006, no. 1

Jaarverslag en vooruitblik

Het Stichtingsbestuur heeft in het afgelopen jaar negen keer vergaderd (op 13 januari, 19 februari, 16 maart, 18 april, 1 juli, 6 september, 10 oktober, 15 november en 12 december). In het bestuur hebben zich twee wijzigingen voorgedaan: de heer A.E.H. (Dick) Jager heeft het penningmeesterschap overgenomen van Mr. N.J. de Jong en Mr. R.K. (Reinier) Fleurke heeft Drs. K.J. Knoll afgelost voor de PR en sponsoring. Wij danken de afgetreden bestuursleden voor hun grote inzet en betrokkenheid gedurende de afgelopen jaren!

De zichtbaarste activiteit van de Stichting is nog steeds de reeks orgelconcerten onder de titel 'Orgel Anders'. Het bezoekersaantal wisselt nogal per concert, maar over het algemeen mogen we als organisatoren niet klagen: de kwaliteit van de concerten zelf is goed tot uitstekend en in financieel opzicht blijkt het opzetten van een reeks nog steeds een haalbare kaart te zijn (zie ook het Financieel jaaroverzicht elders in dit Bulletin). Wij hebben daarom niet gearzeld om opnieuw een reeks orgelconcerten samen te stellen, die na de zomer zal ingaan. Het bestuur heeft daarbij samengewerkt met andere instanties die orgelconcerten verzorgen: er is nu één programmaboekje voor alle komende concerten in de stad.

Het aantal donateurs is het afgelopen jaar weer gestegen. Wij zullen blijven doorgaan met het werven van nieuwe donateurs en wij hebben goede moed dat dat ook gaat lukken. Dankzij uw bijdrage kunnen wij ons doel, "de ondersteuning van onderhoud, herstel, verbetering, exploitatie en beheer van het gebouwencomplex der Evangelisch-Lutherse Gemeente te Groningen aan de Haddingestraat 23, één en ander in de meest ruime zin van het woord" (zoals het in de oprichtingsstatuten heet) ook dit jaar weer verwezenlijken.

Eén actie van de Stichting is het afgelopen jaar definitief afgerond: het orgelpijpadoptieproject. Degenen die ten behoeve van de restauratie van het Petrus van Oeckelen en Zonen-orgel een orgelpijp hadden 'geadopteerd' hebben een door voorzitter en secretaris ondertekend certificaat gekregen. Het certificaat is grafisch vormgegeven door onze vaste ontwerper Jeroen Jager.

Een mogelijke nieuwe actie van de Stichting betreft de achttiende-eeuwse kroonluchter uit de Lutherse kerk, die de laatste tijd flink in het plaatselijke en regionale nieuws is geweest. Elders in dit Bulletin vindt u er meer over. Tegelijkertijd zijn deze twee bijdragen conform onze opzet regelmatig wetenswaardigheden over de Lutherse kerk in Groningen in ons Bulletin op te nemen. Wij wensen u wederom weer veel leesplezier toe.

Namens het bestuur,

Victor M. Schmidt
voorzitter

Financieel jaarverslag over 2005

Het boekjaar 2005 geeft een overschot te zien van 326,06 Euro. Het is het eerste jaar waarin de in 2004 begonnen concertserie Orgel Anders volledig is opgenomen

In dit verslag zijn dan ook het laatste deel (januari-april) van de concertserie Orgel Anders 2004/2005 en het eerste deel (september-december) van de concertserie Orgel Anders 2005/2006 verwerkt.

Verheugend is de aanwas van donateurs. Zonder hun steun is het niet mogelijk om een concertserie met een gedurfde programmering als Orgel Anders, die bezig is zich een vaste plaats in het Groninger concertleven te veroveren, te organiseren.

Dick Jager
penningmeester

Een 18de-eeuwse kroonluchter uit de Lutherse kerk

De laatste tijd is er in de plaatselijke en regionale media veel aandacht besteed aan een koperen kroonluchter die ooit in de Lutherse kerk in Groningen heeft gehangen. Het was al enige tijd bij insiders bekend dat deze kroonluchter weer in Nederland bij een antiquair was terechtgekomen. Onlangs is echter de antiquair met dit feit nadrukkelijk naar buiten getreden; het artikel uit het Dagblad van het Noorden dat hiernaast staat afgedrukt getuigt ervan.

In de oudere literatuur over de Lutherse kerk is inderdaad iets over deze kroonluchter uit de 18de eeuw terug te vinden. W.J. Manssen citeert de vierregelige inscriptie die ook in het artikel wordt weergegeven en weet bovendien te melden dat de gelden voor de aanschaf van de kroon door Hajo Harms van de Wilgen en Jan Hulscher zijn verzameld.¹ Hun namen staan inderdaad op de kroon vermeld. In het oud-archief van de Lutherse gemeente, ondergebracht in de Groninger Archieven, bevindt zich een stuk uit 1732 dat betrekking heeft op de “Collecte tot pilaar en croon”; het zou de moeite waard zijn dit stuk nader te bestuderen.²

De lichtkroon was er een van drie; twee andere waren al in 1701 geschonken. Alle drie zijn ze in 1864 of 1865 verkocht omdat het kerkgebouw overging op gasverlichting.³ Uiteraard zeggen wij nu dat de gemeente dat nooit had mogen doen. Het is gepraat achteraf. Het is niet ondenkbaar dat er in die tijd niet zo veel inzicht was in de kunstwaarde van dergelijke ‘ouderwetse’ lichtkronen, die bovendien ongeschikt waren voor ‘moderne’ verlichting. Wel had men misschien iets meer rekening kunnen houden met het feit dat deze kroonluchters ondermeer met veel geld van

gemeenteleden waren aangeschaft ...

Inmiddels heeft de Lutherse gemeente te kennen gegeven de kroonluchter terug te willen hebben. Er is een commissie in het leven geroepen die moet nagaan op welke manieren het zeer hoge geldbedrag bijeengebracht kan worden. Uiteraard zullen wij als Stichting onze steun aan dit initiatief geven. U zult ongetwijfeld nog meer over deze kroonluchter horen!

Victor. M Schmidt

¹W.J. Manssen, *Een en ander uit de geschiedenis der Evang. Luthersche gemeente te Groningen*, z.p. [1919], p. 28.

²A.T. Schuitema Meijer, *Inventaris van het archief van de Evangelisch-Luthersche gemeente te Groningen*, Groningen 1963, p. 34.

³J.F. Kramer, ‘De Lutherse gemeente te Groningen van 1696-1750’, *Nederlandsch archief voor kerkgeschiedenis* 17 (1924), pp. 180-181 (1864); J.F. Kramer, ‘De Lutherse gemeente te Groningen, 1818-1865’, *Nederlandsch archief voor kerkgeschiedenis* 18 (1925), p. 200 (mei 1865).

Kroonluchter duikt op na zwerftocht van anderhalve eeuw

(uit: 'Dagblad van het Noorden', 10 april 2006)

Groningen – een unieke, bijna driehonderd jaar oude kroonluchter van Groninger makelij is na wereldwijde omzwervingen weer in Nederland opgedoken. De trotse bezitter is antiquair Frans van Eck uit Eemster (in de buurt van Dwingeloo). Hij wil dit belangrijke cultureel erfgoed van Groningen graag terugbrengen in de stad.

Het is vooral het wapen van de stad (tweezijdig) met daarboven een stadhouderskroon die de kroonluchter tot een absoluut uniek voorwerp maken. De kroonluchter is in het begin van de achttiende eeuw (1733) ontworpen en gemaakt door Jan Borchardt. Hij kreeg de opdracht van de Evangelisch Lutherse Gemeente Groningen.

De kroonluchter was de bekroning van de voltooide restauratie van het kerkgebouw in de Haddingestraat. Borchardt maakte hem van messing en zag de fabricage als een levenswerk. “Het bijzondere”, zo vertelt Van Eck, “zijn de rijke versieringen zoals tweezijdig het stadwapen van Groningen en daarboven de

stadhouderlijke kroon van Prins Friso, de latere stadhouder Willem de Vierde.”

Van Eck heeft in de kerkelijke archieven kunnen achterhalen dat de kroonluchter deels is betaald met geld dat was overgebleven na reparatie van een van de pilaren in de kerk. Prins Friso paste met zijn garnizoen in Groningen de rest bij. Deze geste verklaart de gegraveerde tekst op de bol die letterlijk luidt:

Hier hang ik om bij Nagt en Duyster te verligten, gegeven door Gemeente, Prins Friso en zijn Volk, Opdat men Dag en Nagt het roepen van Gods Tolke, Kan horen om zijn padt na Jesus heen te rigten.

De kroonluchter is in 1865 met nog twee exemplaren voor 350 gulden door de Lutherse Gemeente verkocht. De verkoop was nodig om geld voor een volgende restauratie van de kerk binnen te halen. Lange tijd was dit Groningse erfgoed in bezit van vermogende Amerikanen.

Frans van Eck en met hem zijn collega-antiquair Ben Grijpma vinden dat het object een plaats in Groningen terug moet krijgen. “Er is internationale belangstelling, maar deze kroonluchter verdient een eervolle plaats in Groningen”, zegt Grijpma.

Menno Hoexum

journalist Dagblad van het Noorden

“Orgel Anders” 2006/2007

De stichting is wederom voornemens, dit jaar wederom in samenwerking met de overige orgelconcertorganisatoren in de stad Groningen, in de maanden oktober 2006 tot en met april 2007 een serie “Orgel Anders”-concerten te organiseren. Het karakter van het in de Lutherse kerk aanwezige orgel, met zijn bijzondere laat 19e eeuwse klank, dwingt de concertgevers tot specifieke orgelmuziek (en kunsten eromheen) die in Groningen niet eerder of al heel lang geleden ten gehore (of te zien) zijn geweest. Zoals u weet staat het orgel op de lijst van Rijksmonumenten en werd in 1896 gecreëerd door de Groninger orgelbouwers gebroeders Cornelis Aldegundis (1829-1905) en Antonius van Oeckelen (1839-1918). Het

(Jan Jongepier)

mag met recht een mooi stuk erfgoed van de Groninger orgelcultuur worden genoemd. In de stad en provincie Groningen zijn er tot nu toe altijd traditionele orgelseries geweest, de SVLK hoopt wederom met de volgende “Orgel Anders” serie een breder publiek dan alleen orgelliefhebbers te trekken. Het ‘anders’ aspect begint toch een beetje een trend te worden – in steeds meer Nederlandse grote steden zien we dit genre concerten verschijnen. Dit seizoen combineren we orgel met poëzie, orgel met lichteffecten, orgel met zang en orgel met jazz. Bijzonder is dit seizoen het eerste concert, te geven door de jazzmusici Van Berkum & co. Door een externe sponsor is er financiële ruimte gevonden een percussist en een bassist toe te voegen. Door deze toevoeging hopen we een nog spectaculairder concert te organiseren dan twee jaar geleden toen alleen het duo Van Berkum (orgel) en Hendriks (saxofoon) kwam. Een gewaagde stap is ook de uitnodiging die op de deurmat van het Roder Jongenskoor ligt. Met één van de beste koren uit Noord-Nederland hopen we het hoge uitvoeringsniveau van onze serie te continueren. Ook dit jaar weer hebben we impulsen gekregen van de landelijke organistenvereniging (KNOV) die met succes vorig jaar concerten van hetzelfde kaliber organiseerde in Utrecht (www.festivalvoordewind.nl / www.culturelezondagen.nl). Samenwerking is er dit jaar voor het eerst op het gebied van de programmaboekjes. Alle vijf organiserende stadse orgelcommissies hebben besloten gezamenlijk een programmaboekje uit te brengen over het seizoen 2006/2007. Hierin zijn alle orgelconcerten verschenen die er dit seizoen te vinden zijn. U kunt het boekje bij ons bestellen voor €2,-. Tevens zijn ze aan de kerk verkrijgbaar bij de beheerder Jaap Venekamp.

Naar onze mening voegen we met deze concerten nog steeds een vernieuwend en eigentijds element toe aan de bestaande programmering van orgelconcerten in de stad Groningen. Om het eigentijdse element te versterken is er wederom voor gekozen een aantal jonge uitvoerende musici te betrekken in de concerten. Niet alleen voor deze musici zelf willen we de gelegenheid creëren zich te presenteren aan het publiek, maar ook proberen we op deze manier een frisse kijk op het instrument toe te voegen.

Hierbij het de programmering:

- vrijdag 6 oktober 2006:** Orgel & Jazz: Berry van Berkum & Gijs Hendriks & consorten
- vrijdag 24 november 2006:** Orgelconcert (traditioneel) door Jan Jongepier (voormalig organist van de Grote of Jacobijnerkerk te Leeuwarden)
- vrijdag 26 januari 2007:** Orgel & lichteffecten door Mattijs de Vreugd (organist te Groningen)
- vrijdag 23 februari 2007:** Orgel & sopraan door Tymen Jan Bronda & Else Linde Buitenhuis
- vrijdag 23 maart 2007:** Orgel & koor door het Roder Jongenskoor o.l.v. Rintje te Wies
- vrijdag 27 april 2007:** Orgel & poëzie door Theo Jellema (huidig organist Grote of Jacobijnerkerk te Leeuwarden) & dichter Jean Pierre Rawie

*toegang: €7 en €5 (donateurs, 65+, studenten en kinderen tot 12 jaar)
Bij het concert van het Roder Jongenskoor is de toegang €12 en €10*

(Jean Pierre Rawie)

De concerten beginnen zoals gebruikelijk om 20.15 uur en nemen inclusief pauze gemiddeld anderhalf uur in beslag. Op alle vierde vrijdagen van de maand (*behalve ditmaal het eerste concert van 6 oktober*) staat een concert gepland, één concert per maand, dit om verzadiging te voorkomen. Ook de afgelopen twee jaren zaten we al op de vierde vrijdag van de maand. Bij het publiek merken we nu herkenning..

Als doelgroep hebben we dit jaar wederom het nieuwe orgelpubliek bestempeld. Het is naar onze mening in het belang van de Groninger orgelcultuur dat ook mensen die nauwelijks met het orgel in aanraking komen in zekere zin gelokt worden. Zoals gezegd: onze series fungeren al drie jaar als eye-opener. Het merendeel van het publiek zal uit de stad Groningen komen; toch deïnen veel mensen er niet voor terug hiervoor speciaal uit de provincie te komen. Om mensen uit de provincie te lokken zal er ook op provinciaal niveau worden gepubliceerd. Ook de postercampagne zal zich strekken tot de provincie. Tijdens de serie 2005/2006 lag het aantal bezoekers tot nu toe op gemiddeld 45 bezoekers per concert. Voor de volgende serie hopen we dat dit zal stijgen naar 75.

Tenslotte nog een bijzondere mededeling: Het jazzconcert op vrijdag 6 oktober wordt georganiseerd ter gelegenheid van de dan nog aanstaande tachtigste verjaardag van één van onze donateurs: de heer A.J. Opten uit Annen. Zijn verjaardag valt dit jaar op zondag 8 oktober (8 x 10 = 80).

Ook ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag organiseert de muziekdienstcommissie van de Lutherse Gemeente deze zondag (8 oktober) een cantatedienst. Uitgevoerd zal worden cantate BWV 71 'Gott ist mein König' van Johann Sebastian Bach. De dienst begint zoals gebruikelijk om 10.00 uur. Twee feestelijke gebeurtenissen die u niet mag missen!

Tymen Jan Bronda

De **Stichting Vrienden Lutherse Kerk Groningen** heeft als doel de ondersteuning van het instandhouden van het lutherse gebouwencomplex aan de Haddingestraat 23 te Groningen. Donateurs die minimaal € 15,- of meer per jaar bijdragen, ontvangen dit bulletin gratis.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor € 1,50

Aanmeldingen als donateur zenden aan:
Stichting Vrienden Lutherse Kerk Groningen
secretariaat: Haddingestraat 19a
9711 KB GRONINGEN

Postbank 2808331 Groningen
website: www.svlk.nl
email: info@svlk.nl

Colofon

Redactie:
Victor M. Schmidt
Tymen Jan Bronda

Met dank aan:
Menno Hoexum (artikel & foto's Dagblad van het Noorden)
Reinier Fleurke
Victor M. Schmidt
Dick Jager
Tymen Jan Bronda

Uitgave van de SVLK te Groningen

©2006 SVLK Groningen